

PLENARNA DISKUSIJA *prvog dana zasjedanja*

Ismet Kurtagić:

(Savjetnik Zavoda za socijalna pitanja SR Makedonije)

Na samom početku pozdravio bih ovo savjetovanje, koje je organizirala VDS i mislim da će biti za sve nas vrlo korisno što ćemo pored pozitivnih strana našeg dosadašnjeg rada, moći uočiti i niz teškoća s kojima smo se sukobljavali. Na VDS sam diplomirao 1969. g. i nakon toga sam morao malo poći u »pečalbu« u Englesku u vremenu od 15 mjeseci. To me je i navelo da ovdje iznesem neka osobna iskustva i da to povežem s ovim našim problemima, koji nas sve opterećuju. Što se tiče same namjere u odnosu na ovo moje izlaganje, ono će biti u jednom smislu više vezano za praktičnu problematiku s područja mentalne retardacije i na ona iskustva koja sam stekao vani. Sada imam prilike da se na svom radnom mjestu sukobljavam s njima i da ih rješavam na dosta težak način. To sigurno važi i za sve one koji se bave problematikom mentalne retardacije. Mislim, da mi baš jedno naročito teoretsko znanje nismo mogli steći na studiju u odnosu za direktno koristan rad s ovom grupom djece. Nije bilo precizne određenosti u smislu jednog usmjerenog pravca studija, kao što bi na primjer trebalo za pravilan tretman s umjereno retardiranima. To područje je još dosta nepoznato, a posebno rad s nedovoljno ispitanim grupama. Uбудuće bi studente trebalo nešto više informirati o toj problematici. Trebalo bi posvetiti više pažnje kod pravljenja programa na području umjerene mentalne retardacije. Poznato mi je da ima više slučajeva naših kolega i kolegica koji su diplomirali na VDS u Zagrebu i kada su preuzeli odjeljenja za mentalno nedovoljno razvijenu djecu, dolazili bi u situaciju da su davali i otkaze, jer su smatrali da nisu stručno spremni za taj rad. Dobiveno teoretsko znanje nije bilo adekvatno u odnosu na ovu široku problematiku.

Ja sam u Engleskoj postao asistent na jednoj poznatoj klinici za mentalno nedovoljno razvijene već nakon četiri do pet mjeseci rada. Nasuprot tome, ovdje na našoj VDS su bili prema meni nekako grubo i nedovoljno zainteresirani za kadrove, a koji su možda istinski i s ljubavlju prilazili studiju u želji da mnogo nauče i da nešto stvaraju na tom području. Sjećam se, bilo je postavljeno mnogo pitanja oko toga da li da ja idem u Englesku 1968. g., a kasnije se je i u prisustvu profesora ponešto i negiralo, što je prije bilo konstatirano... — no to više i nije toliko važno.

U Engleskoj sam naučio nešto drugo. Tamo se obrazuju kadrovi za područje mentalno nedovoljno razvijenih, od kojih će se imati direktna korist.

Ne smijemo se zanositi da ćemo s populacijom mentalno nedovoljno razvijenih postići nešto posebno, već je osnovna intencija njihovog osposobljavanja — socijalizacija do određenog stupnja. U odnosu na plan i program studija na VDŠ na tom području mi u tom pogledu nismo mnogo profitirali. Treba više posvetiti pažnje korekciono-vaspitnom tretmanu. Nekako smo suviše »psihologizirali« ili »medicinizirali«, ali konkretne metodologije rada nismo baš dobili. U tom pogledu smo bili vrlo skućeni.

Sjećam se, mi smo radili s tjelesnim invalidima, ali od svega toga ništa. — Mi smo spremili ispit na bazi bilježaka od oko 12 do 14 stranica. Tu sam čisto kritičan i mislim da ubuduće treba da se bolje i svjesnije razmotri i razradi plan i program u odnosu na osposobljavanje i pripremanje kadrova s ovom kategorijom djece.

Možda će vas interesirati i to kako sam se ja uključio u prvi stručni obilazak u SR Makedoniji u ustanove za rehabilitaciju. Bio je to Zavod za mentalno retardirane. U Makedoniji postoji takav zavod, koji, vjerujem, nije posjetio nitko od prisutnih, s izuzetkom dr Mašovića. Ja se na rečenom izvinjavam, kolege i kolege. — To je eminentna ustanova koja ima preko 400 štíćenika. Od toga su 144 interna slućaja, a ostali su eksterni. Zavod ima u zadatku i naućno-dijagnostićko istraživanje i sada su mu u toku dva projekta (1. na seks-hromosomskim aberacijama i bio-kemijskim promjenama; 2. kompletan dijagnostićki tim im radi »punom parom«). Mi uvijek idemo na inozemstvo, a često ne vidimo ono što se i kod nas radi. Krivo mi je, u odnosu na ono što sam se obratio na VDŠ, jer se to naroćito odnosilo na prof. Borić, a koliko vidim, ona ovdje nije prisutna. Mi smo traćili upravo njezinu pomoć, ali nam se nije odazvala. Mi smo ispred Sekretarijata bili spremni platiti sve troškove, ali se nije našlo za shodno, da niti jedan ćlan VDŠ s tog područja rada dođe u Makedoniju. Tu hoću da dam kritiku. Mi želimo da nam se pomogne i to želimo dobro honorirati. S druge strane prićamo o mentalnoj retardaciji, a nećemo da posjetimo jednu ustanovu za umjereno retardirane i to jednu od najboljih ustanova, moće se reći — u Evropi.

Drugo, obratio sam se VDŠ u Zagrebu, jer sam napravio prve normative i standarde za umjereno retardirane, ali mi nisu pomogli. E sad mislim, da bi ubuduće saradnja s VDŠ i drugim kadrovima trebala biti bolja i ćvršća. Što se tiće planova i programa studija, oni moraju biti povezani sa stručnim, odnosno i praktićnim problemima u odnosu na direktnu pomoć i korist u radu s mentalno retardiranom djecom.

Predsjedavajući:

Hvala lijepa drugu Kurtagiću na diskusiji. Ja bih molio da diskutanti pređu na neka principijelna pitanja. Mislim, da mi svi moćemo da govorimo o svojim lićnim problemima na koje nailazimo. Doduše, mogu se zbog ilustracije inkorporirati u izlaganju i neki posebni problemi, ali će biti bolje da obratimo više pažnje na opća bazićna pitanja. Ovo savjetovanje je namijenjeno razmjeni mišljenja o ulozi defektologa i o reorganizaciji same nastave studija na VDŠ. Sigurno je, da se mi svi tek u praksi probijamo i imamo i te kako teških problema. Ako bi se govorilo samo o tim stvarima, ne znam da li bi mogli stvoriti jednu odrećenu sliku o onome što želimo; tj. da unaprijedimo ovaj naš rad.

Stevo Žutinić

savjetnik za specijalno školstvo Republičkog zavoda
za unapređivanje osnovnog obrazovanja SR Hrvatske

Prije svega mi dozvolite da u ime Republičkog zavoda za unapređivanje osnovnog obrazovanja pozdravim ovaj skup i inicijativu da se sakupe naši kadrovi koji su se godinama spremali za rad na ovom još nedovoljno izoranom polju djelatnosti, da izmijene svoja iskustva, odnosno da porade da se unaprijedi rad na obrazovanju kadrova, a istovremeno i cjelokupna djelatnost na području defektologije. S druge strane sam zamoljen da ispričam Republički zavod za unapređivanje stručnog obrazovanja SRH, koji nije mogao poslati svog predstavnika na ovo savjetovanje, jer su svi kolektivno otputovali u Beograd, kao gosti tamošnjeg Republičkog zavoda SR Srbije.

Sada bih želio kazati nekoliko riječi, istovremeno kao bivši student VDS i kao čovjek koji se dugo godina bavim problemima specijalnog školstva, u odnosu na neke stvari, a napose na neke podatke i analizu koja je ovdje iznesena. Mislim da je potpuno prirodno da ova analiza pokazuje da je pretežna orijentacija defektoloških kadrova u području specijalnog školstva. To je i sasvim prirodno, jer, konačno, početak defektološkog rada je na planu odgoja i obrazovanja djece ometene u razvitku. Prema tome i ta orijentacija je posve prirodna. S druge strane, mi moramo konstatirati, da je defektološka sprema koja se ugrađuje u bilo kojeg stručnjaka, bilo za koje radno mjesto određenog sadržaja, uvijek koncipirana tako da daje one sadržaje koji osposobljavaju stručnjaka da djeluje na području zaštite i rehabilitacije djece ometene u razvitku. Ponekad dolazi do zabune, jer mi nismo u dovoljnoj mjeri izanalizirali i stručno raščlanili sadržaj pojma i termina rehabilitacije. Rehabilitacija je kompleksan proces o kojem mi često govorimo. Međutim, mi ovdje najčešće mislimo na djecu, jer je riječ o njihovom pravovremenom obuhvaćanju. S obzirom da je kronološka dob djece ona u kojoj se odgaja i obrazuje, mi tu djecu i omladinu osposobljavamo za sutrašnji život, pa je i logično, da naše kadrove orijentiramo u pravcu specijalnih škola. Mi se u SRH već duže vremena bavimo ovim problemom.

U ime naše ustanove izražavam zahvalnost da je došlo do ovog skupa, s kojeg bi se mogli izvući određeni zaključci, kojim putem treba dalje krenuti u pogledu obrazovanja kadrova. Ponekad je nezgoda da se mi nalazimo na vrlo raznim radnim mjestima, na kojima pored defektoloških radnih zadataka imamo i druge poslove, koji nam se infiltriraju u svakodnevni rad. Nastavnik specijalne škole, pored brige da radi na ublaženju ili odstranjenju same ometenosti, treba razvijati kod te djece i ostale sposobnosti i sve ono, što se također čini i kod djece normalnog razvitka u toj dobi.

Iz tog proizlaze ponekad i određeni nesporazumi, jer se pita, a šta je to specijalno školstvo, šta je to rehabilitacija? To se čak reflektira i na pitanje, »čije je to područje rada«, te tko i kako da ga finansira? Mislim, ako budemo do kraja dobronamjerni, ako se budemo angažirali principijelno kao što je to drug dekan ovdje rekao i ako budemo iz ovog savjetovanja izvlačili određene zaključke koji proizlaze iz našeg iskustva, iz naše prakse, tada ćemo doći do toga da jednom i sami iskristaliziramo ove pojmove i da shvatimo što je rehabilitacija i što je to odgoj i obrazovanje, infiltrirani u rehabilitacioni proces, pa da preko toga dođemo do spoznaje kakve kadrove trebamo za taj rad.

Ovdje je bilo govora o tome i o tim zahtjevima, kao i o željama, odnosno primjedbama nas bivših studenata na sam sistem studija, s obzirom na zahtjeve koji nam se postavljaju na raznim radnim mjestima. Normalno je da ljudi, gledajući sebe na određenim radnim mjestima, na svoju egzistenciju, traže one sadržaje, koji im na neki način osiguravaju mogućnost stabilizacije na tim radnim mjestima. S druge strane, oni osjećaju i određenu nestabilnost upravo zbog toga, što je ponegdje i bilo određenih šupljina u sistemu studija. Pitam se konkretno, da li je uvijek bilo dovoljno pažnje i izdiferenciranosti, tko je od nas za što osposobljen, odnosno, šta je kod pojedinca njegova osnovna stručna struktura, kako bi mogao najbolje zadovoljiti na samom radnom mjestu. Mi smo to otvoreno i svjesno priznali, da tu nismo riješili još niz problema. Danas zato imamo još uvijek dosta prelaznih rješenja za ova pitanja.

Radi toga je u SRH došlo do uputstva o primjeni čl. 38. Zakona o spec. školstvu, koji govori o tome tko može vršiti nastavničku dužnost, odnosno, tko može obavljati nastavu i druge oblike odgoja i obrazovanja u specijalnim školama. Tu imamo neka rješenja koja ne možemo smatrati definitivnim, ali u ovoj etapi ih smatramo zadovoljavajućim. Konkretno, za pojedina radna mjesta mi još uvijek toleriramo nepotpunu defektološku spremu, ali smo uveli vid uvodnih defektoloških seminara, koji daju bar osnovne informacije.

Preko tih osnovnih defektoloških spoznaja se omogućava stručnjaku za pojedinu nastavnu disciplinu, da uspješnije aplicira svoja znanja na učenike određenog somato-psihičkog statusa. Mislim, da u tom pogledu stojimo još pred teškim zadacima, kako bismo do kraja dorekli šta želimo i da tako definitivno dogradimo sistem obrazovanja naših kadrova. Vjerujem da smo na pravom putu i ako se u tom pravcu budemo i dalje angažirali, mi ćemo uspjeti da u dogledno vrijeme imamo pogodan priliv novih kadrova i to onakvih, kakve nam upravo traži naša praksa, ali ne praksa unazad 10 do 15 godina, nego naša suvremena praksa. U to ime još jednom pozdravljam ovaj skup i želim puno uspjeha u radu.

Zvonko Juras

prof. VDS u Zagrebu

Dozvolite mi da prije svega izrazim zadovoljstvo da je došlo do ovakvog sastanka. Otkada radimo na sistematskom osposobljavanju defektoloških kadrova u SRH, a tu mislim na vrijeme još od 1947/48, ne misleći samo na našu sadašnju VDS, već na čitav poslijeratni period, mi nismo imali jedan takav skup. Prema tome to je već jedan doprinos, jer smo se sada ovdje sastali, da izmijenimo naša mišljenja o dosadašnjem radu na tom području, kao i o perspektivama za buduću. Sistematsko, četverogodišnje visokoškolsko spremanje defektoloških kadrova nema kod nas dužu stručnu tradiciju. Tek je desetak godina što imamo posebnu visokoškolsku instituciju i to prvu takve vrste u našoj zemlji. Taj prošli period nam u formi jedne rekapitulacije ukazuje što smo učinili i kako se ta djelatnost odvijala.

U vezi s tim htio bih reći nekoliko riječi u odnosu na rezultate provedene ankete.

Na bazi provedene ankete, došli smo do određenih saznanja kako smo radili i šta više ne bismo smjeli raditi. Da se razumijemo: osobno u cijelosti

prihvaćam podneseni izvještaj, koji je iznio drug dekan, jer mi je bio poznat već ranije i budući da sam djelomično i sam sudjelovao u tom radu. Ja bih htio dati samo jednu dopunu na osnovu svojih osobnih impresija u vezi s iznesenim rezultatima.

Prije svega trebamo uočiti činjenicu, da je anketirana populacija specifična, a nikako reprezentativna u pravom smislu. — Naime, naši bivši studenti II stupnja studija, a sada već završenici — profesori defektolozi bili su većim dijelom (možda i nešto više od 75% sveukupnih ispitanika) već prije na radnim mjestima defektologa sa završenim prvim stupnjem studija defektologije. Mi smo njih samo doškolovali. Nažalost, zasada mi još nemamo niti jednu »čistu« generaciju sa kompletnim sistematskim četverogodišnjim studijem na našoj ustanovi. Tek nam je sada prva generacija u toku kontinuiranog dvosmjernog sistema studija i ove tekuće školske godine imat ćemo prvu generaciju apsolvenata. Posve razumljivo, ova generacija nije niti ušla u anketiranje.

Od obuhvaćene populacije je gotovo 75% onih koji su doškolovani sistemom »polivalentnog« studija, a ostatak je doškolovan sistemom stručnog usmjerenog rehabilitacijskog studija (naime, oni nisu imali metodike školskog rada). Što to znači, nama je vrlo dobro poznato. S polivalentnim sistemom studija nismo bili zadovoljni već u samom početku, ali su nas na to silile neke posebne okolnosti. Bili smo svjesni da se na spoznaje prvog stupnja studija usmjerenih defektologa upravo nakalamlje jedna ekstenzivna i samo informativna studijska struktura iz svih defektoloških oblasti pomalo. U tom studiju nije bila naglašena struka, već jedno opće defektološko snalaženje na širokom planu rehabilitacije osoba sa somatopsihičnim smetnjama. Za neke kadrove je takav studij imao opravdanje, ali je većina i poslije diplomiranja ostala na istim radnim mjestima, na kojima su radili kao defektolozi s prvim stupnjem studija. Taj period rada je danas iza nas, mi smo izmijenili taj sistem studija i on se više nikada ne bi trebao ponoviti.

Iza toga smo imali drugi stupanj studija stručno usmjerenog tipa, kao nadogradnju na spoznaje iz prvog stupnja usmjerenog studija. Niti s tim sistemom nismo bili u cijelosti zadovoljni, pa smo konačno sada u četverogodišnjem kontinuiranom sistemu drugog stupnja studija. Imamo dva smjera studija, a u svakom se studiraju po tri struke. Činjenica je da niti s tim sistemom nismo zadovoljni i već radimo punom parom na reformi ovog studija, kako bismo eventualno ujesen prešli na jedan definitivni sistem studija.

Dakle, možemo se pitati s opravdanjem, jesu li nam dobiveni rezultati preko spomenute populacije najbolje došli, ili pak ih moramo promatrati kritički? — Sama populacija ispitanika je dvojaka, polivalentni bez diplomskog stručnog ispita i diplomirani usmjereni defektolozi — profesori. Naša populacija je u znatnoj prevazi ženske radne snage. Toga smo svjesni, jer je zvanje defektologa, naročito u specijalnim školama pretežno feminizirano. Ipak neka defektološka područja (»PUP«) inzistiraju, vjerojatno iz opravdanih razloga, da imaju pretežno mušku radnu snagu. Tome je dosta teško udovoljiti.

Također je činjenica, da se sve više nazire muška defektološka radna snaga na radnim mjestima rehabilitatora, kao i na rukovodećim mjestima. Ako se promatra nas sada ovdje, mi smo gotovo u podjednakom procentu zastupljeni sa ženskim i muškim učesnicima savjetovanja.

Što se tiče starosti obuhvaćene populacije, ispitanici su većinom u zreloj ili nešto starijoj životnoj dobi. Mi smo zapravo stekli jedno pedagoško iskustvo, fakultetski educirajući studente od dvadesete do i preko šezdesete godine života. — Dobro se sjećam nekolicine studenata polivalentnog sistema studija, koji su bili stari između pedeset i šezdeset godina. Oni su većinom pokazali izvanredan stupanj zalaganja. Bilo je ugodno vidjeti, kako su se ti ljudi uz svoje svakodnevne radne napore još i fizički, psihički, financijski i socijalno naprezali, kako bi što bolje zadovoljili uvjete studija. Ja im od sveg srca čestitam na njihovim uspjesima.

Posebno je pitanje dužine trajanja studija na VDS. Iz rezultata ankete je vidljivo, da je priličan broj, njih gotovo 70% završavalo studij u produženom vremenskom intervalu. Tu treba znati, da je veći broj polivalentnih studenata studirao u statusu izvanrednih studenata — radeći neprekidno na svojim stalnim radnim mjestima. Stručno usmjereni studenti su studirali, uglavnom, u granicama vremenskog prosjeka završavanja studija na visokoškolskim ustanovama u Zagrebu.

Što se tiče strukture studija i želja naših ispitanika, šta oni misle o budućem sistemu studija i želja naših ispitanika, šta oni misle o budućem sistemu studija na VDS; tj. da li predlažu polivalentni ili usmjereni tip studija, većina predlaže usmjereni studij. To je i posve razumljivo, jer ih je najviše zaposleno u specijalnom školstvu određenog stručnog područja. Oni zahtijevaju za studij još jedan predmet (nastavni u osnovnoj školi) ili jedno odgojno područje. To je jasno zašto su tako reagirali. Mi im zasada nismo servirali takav tip studija, u kojem bi se oni i metodološki usavršavali za edukacijski proces. To je nedostatak studija, a mi smo toga u cijelosti svjesni.

Sada se postavlja pitanje, a što učiniti dalje? Mi na našoj ustanovi vodimo intenzivnu brigu o tome, ali bismo htjeli čuti i otvorena mišljenja učesnika savjetovanja. Drago nam je čuti da su anketirani dali do znanja, da žele usmjereni sistem studija, te da on bude dopunjen s još jednim nastavnim predmetom. To svakako vrijedi za one koji rade u specijalnom školstvu, ali nismo dovoljno obaviješteni šta misle oni defektolozi koji rade u rehabilitacijskom procesu mimo specijalne edukacije.

Mislim da ćemo daleko više o tome čuti na našim sekcijским zasjedanjima, ali je i to značajno, da dosada nismo čuli direktne odgovore na ova pitanja u našem plenarnom zasjedanju. Zapravo takvih defektologa na mjestima izričito radnika defektologa — rehabilitatora ima vrlo malo, a s druge strane, možda se oni još nisu izjasnili, jer je to specifičan i uže stručan problem.

Na nekim stručnim područjima studija na našoj VDS idemo već na treći stupanj studija, kao na primjer na području rehabilitacije osoba s poremećajima glasa i govora. Uvjereni smo da činimo dobro iako imamo dosta propusta već u samoj početnoj fazi koncepcije tog studija. Ipak pođimo smjelo i u taj zahvat. — Vjerujem da će većina kandidata, koji će se odlučiti za treći stupanj studija, biti ozbiljni i istaknuti stručnjaci defektolozi, sa životnom defektološkom praksom i sa zdravim ambicijama da nadalje unapređuju pojedina defektološka područja kao znanost. Oni će produbiti svoje stručne i znanstvene spoznaje, naučiti znanstveno kritički razmišljati o pojedinim stručnim problemima i započeti intenzivno raditi na znanstveno-istraživačkom radu svoje domene rada. Nama je to od prijeke potrebe.

Ako ćemo i u tome uspjeti, smatram da ćemo se, ukoliko se opet nađemo u sličnom sastavu nakon daljnjih pet godina našeg rada, a što će sigurno biti i kraći rok nego što je to bio do sada, da ćemo moći ponosni reći nešto više o tome što smo zapravo učinili i da li smo zaista unaprijedili naš rad. — Hvala vam lijepa.

Prof. dr Hrvoje Požar

prorektor Sveučilišta u Zagrebu

Najprije mi dopustite da vas pozdravim u ime Sveučilišta u Zagrebu. Mislim, da ovdje treba odati puno priznanje, a ja bih kazao i pohvalu VDŠ, koja je organizirala ovo savjetovanje i potrudila se da prikupi mišljenja vrlo velikog broja studenata, kako o njihovom današnjem položaju, tako i o načinu njihovog studija. Pri tome ne treba zaboraviti i odati zahvalnost i bivšim studentima, koji su se odazvali u vrlo velikom broju, odnosno gotovo četiri petine od anketiranih, koji su se na anketu odazvali. To je jedna metoda koja nije uobičajena na Sveučilištu i meni se čini, da je ovdje primijenjena prvi put. Mislim da se primjenom ove metode može u znatnoj mjeri poboljšati sam studij s jedne strane, a i položaj ljudi, koji su završili sam studij. Zasada nema nekog drugog načina kako bi se mogla kontrolirati uspješnost rada na jednom fakultetu. Mi možemo iznositi razne podatke o studentima i o studiju, ali o ljudima koji se nalaze u praksi teško možemo na neki objektivniji način utvrditi određene podatke, nego što je ovaj putem ankete i direktnog savjetovanja. Ta povratna sprega, kako bi to rekli tehničari, između onih koji podučavaju i onih koji primaju tu pouku, čini mi se vrlo korisnom i može znatno utjecati na unapređenje studija, kako na ovoj školi, tako i na ostalim visokim školama i na fakultetima. Ovo bi trebala biti inicijativa i za druge visokoškolske ustanove, da pođu ovim putem i da na ovaj način kontroliraju svoj rad. Još jednom želim odati priznanje VDŠ i bivšim studentima i njihovom zalaganju. Želim puni uspjeh VDŠ i ljudima koji rade u toj struci, u toj visoko humanoj djelatnosti.

Josip Rački

predsjednik Društva defektologa SR Hrvatske

Drugarice i drugovi, dozvolite mi da pozdravim ovaj skup u ime Društva defektologa Hrvatske, koje pozdravlja ovu inicijativu VDŠ Sveučilišta u Zagrebu. Ona je našla za potrebno da sazove sve nas diplomante u razdoblju od početka njezina rada do 31. 8. 1971. g.

Kroz obradu određenog anketnog materijala pokušao se dati odgovor, kako je rečeno koliko je VDŠ uspjela u toj mladoj desetgodišnjoj fazi rada da se prilagodi zadacima koje od nje očekuje društvo i šta mu VDŠ objektivno može zaista pružiti. Čini mi se da je rekao prof. Juras, da je prva generacija studenata drugog stupnja bila specifična jer je najveći broj učesnika bio iz redova defektologa — specijalnih pedagoga. To su stručnjaci koji svoju aktivnost iscrpljuju na području odgoja i obrazovanja učenika sa somatopsihičkim smetnjama. Samo poneki su iz određenih službi koje prate bilo koji resor socijalne zaštite ili koji drugi organ procesa rehabilitacije. Prema tome je posve prirodno, da će i naši sudovi biti u velikoj mjeri odraz upravo na toj bazi. To ni u kom slučaju ne znači, da ovi defektolozi, koji su doško-

lovani i kojima je dopunjen stručni profil, ne znaju ocijeniti što zapravo predstavlja njihovo stručno kompletiranje i za rehabilitatora na nizu rehabilitacionih područja.

Mislim da će sve prijedloge, koji će biti ovdje izneseni, trebati kritički i dobronamjerno shvatiti kao želju da se ovo područje rada u cjelini afirmira. Oдавde trebamo otići obogaćeni jednim novim saznanjem o tome, koliko smo u našoj praksi uspjeli realizirati osnovnu ideju VDS o ospobljavanju kadrova defektologa, kao i na koje smo teškoće nailazili na terenu. Društvo defektologa kao stručna organizacija želi dati u tom pogledu svoj doprinos, jer je živo zainteresirano za stručno uzdizanje i usavršavanje svojih članova. To je udruženje svih defektologa, koji učestvuju u rehabilitaciji osoba sa somatoplhičkim smetnjama. Kada bi to naše društvo bilo oformljeno tako kako je to statutarno predviđeno; tj. da nije pretežno udruženje specijalnih pedagoga — stručnjaka koji se pretežno bave problemima odgoja i obrazovanja, onda bi vjerojatno jedan veliki dio problema o kojima će ovdje biti govora, bio kompleksnije zahvaćen. Neka zato ne bude našem društvu i njegovim članovima zamjereno, što će svoj dio zadatka donekle isticati u procesu kompleksne rehabilitacije, ne želeći time umanjiti uvaženost drugih. Naše je uvjerenje, da se u današnjoj osnovnoj etapi rehabilitacijskog procesa, pretežno iscrpljuje naša domena rada. Na tom području su još mnogi problemi otvoreni i mi smo vrlo zainteresirani kakav će nam biti stručni kadar, koji treba obilno doprinijeti njihovom uspješnom rješavanju.

Ovo savjetovanje ima u prvom planu sagledavanje problematike profila defektoloških kadrova, u prošlosti, sadašnjosti, i u budućnosti. To su vrlo aktualna pitanja. Vjerujem da će s tog savjetovanja proizaći zajednički ključni i daljnji zadaci kao za VDS, a tako i za DDH, a da će daljnja suradnja u budućnosti biti još uspješnija. Dobra volja sigurno postoji obostrano i uz nešto malo napora će se sigurno naći u savjetu VDS i predstavnik ove naše stručne asocijacije, a što dosada nije bio slučaj. To je bio propust, jer takva ustanova kao što je VDS, sigurno je zainteresirana za stručno mišljenje onih koji upravo djeluju na području rehabilitacije, a proizašli su upravo iz okrilja VDS ili drugih kadrovskih defektoloških ustanova.

Marija Lipužić

predstojnica defektološkog odsjeka Pedagoške akademije u Ljubljani

Dozvolite mi da u ime Pedagoške akademije — odsjeka za defektologiju pozdravim sve prisutne na ovom savjetovanju i da izrazim zahvalnost organizatorima na ovoj inicijativi. Takvo savjetovanje je vrlo instruktivno za sve kadrove koji se bave problematikom rehabilitacije, ali i za one koji se bave i osposobljavanjem tih kadrova. Radi toga je za nas ovo savjetovanje od dvostruke instruktivne vrijednosti. Bit ću slobodna reći nekoliko riječi o kadrovskim problemima slovenskih defektologa.

Nama starijim kadrovima je bio put do stjecanja visoke stručne spreme dosta gladak, unatoč tome što smo studirali kao izvanredni studenti. Sadašnjim diplomantima prvog stupnja ljubljanske Pedagoške akademije — defektološkog odsjeka, je daljnji put školovanja gotovo unaprijed praktički zatvoren. Oni više ne mogu upisati treću godinu studija kontinuirano na drugom stupnju, već trebaju upisati drugu godinu i tako zapravo gube jednu godinu. To označavam kao pravi republički problem, jer će se radi toga ka-

drovska struktura defektologa u Sloveniji umjesto poboljšati — pogoršati. Taj problem sam slobodna staviti pred ovo savjetovanje u ime slovenačkih defektologa, kao i sadašnjih studenata defektologije u Ljubljani. Oni se zbog toga osjećaju kao da stručne kvalifikacije naše ustanove nisu ekvivalentno priznate, jer se ne mogu upisati u treću godinu studija, kao što smo se nekada mi mogli upisati.

Čini nam se da izvršena anketa, kao i analiza njezinih rezultata, ukazuju na to da bi se mogao omogućiti stupnjeviti studij. Iz tog razloga molim upravo VDS u Zagrebu, da bi se o tome ozbiljno razmislilo, jer mislim da smo inače mi Slovenci prikraćeni.

Možda ćete reći, neka Slovenci studiraju jednostavno u Zagrebu. Mi smatramo da je vrlo važno da naši studenti na prvom stupnju studija dobiju upravo slovenačku stručnu terminologiju i osnovnu stručnu praksu u našim školama. Prema tom gledištu je vrlo korisno da se taj student osposobljava bliže svom domu, a nakon tog bazičnog osposobljenja, defektolozi bi mogli uspješno nastaviti studije u Zagrebu. Mislim da smo mi, koji smo taj studij završili, djelomično to i dokazali. Zato molim, ako bi se moglo s nekim diferencijalnim ispitima, s nekim uvjetima — za koje sudim da smo ih sposobni realizirati — uskladiti sistem studija, kako bi i mi Slovenci došli u jednako-pravni položaj. U Sloveniji ne namjeravamo tako skoro organizirati visoku defektološku školu. Mišljenja sam da je Jugoslavija presiromašna zemlja da bi si mogla priuštiti takav raskoš, a mislim da zasada nemamo i druge uvjete. Molim još jednom, da se o tom problemu ozbiljno razmisli, jer se drugačije mi osjećamo skoro nacionalno diskriminirani. Ne zamjerite na izrazu, ali sagledajte taj problem i kakva je sada situacija. Nas starijih diplomiranih defektologa je relativno dosta, sagledano proporcionalno prema broju stanovništva, ali nije tako ako se pogleda u odnosu na nacionalni sastav.

Mislim da smo našim rezultatima studija dokazali, da smo jezične razlike premostili. Slijedeći problem, koji izgleda da i nije problem, jest postdiplomski studij. Vrlo sam zahvalna u ime svih slovenskih diplomiranih defektologa, da će VDS u Zagrebu uskoro organizirati takav studij. Smatram da je to prirodan razvoj ove ustanove, koja predstavlja, kako to mi Slovenci smatramo, »defektološku Meku« Jugoslavije.

Ivanka Špalj

savjetnik u Republičkom sekretarijatu za narodno zdravlje
i socijalnu zaštitu SR Hrvatske

Drugarice i drugovi, kolege i kolegice! Dozvolite mi da vas pozdravim u ime Republičkog sekretarijata za narodno zdravlje i socijalnu zaštitu SRH, kao i u svoje ime. Radim kao savjetnik u spomenutom sekretarijatu za stručna pitanja iz socijalne zaštite invalidnih osoba, pretežno djece i omladine. Zadovoljna sam sa svojim radnim mjestom. Ovo ističem zbog toga, što je u referatu prof. Kovačević istaknuo, da su defektolozi koji rade u organima uprave zadovoljni sa svojim radnim mjestom. Moram vam također reći, da je u početku bilo teškoća, ali naglašavam da mi je studij na VDS dao temelje za radno mjesto, a za sve ostalo što mi je bilo potrebno, morala sam se sama potruditi, kako bih u cijelosti mogla zadovoljiti na radnom mjestu. Zato i vama preporučujem, koji ste nezadovoljni s radnim mjestom, da se malo više potrudite i vjerujem da ćete u tom uspjeti. Također pozdravljam inicijativu

VDŠ što je omogućila jedan takav skup i predlažem da bi češće takvo sastajanje bilo potrebno. Tako bismo izmijenili svoja stručna iskustva u radu, te isticali naše probleme, a i tako bi pokušali zajedničkim dogovorom pronalaziti rješenja za te probleme. Lijepa vam hvala i još jednom sve pozdravljam.

Dr Bronio Skaberne

predstavnik Kriminološkog instituta Univerziteta u Ljubljani

Pozdravljam ovaj skup u ime institucija iz Slovenije, u ime Kriminološkog instituta Univerziteta u Ljubljani, a ujedno i kao predsjednik Savezne sekcije odgajatelja neprilagođene omladine — Saveza društava defektologa Jugoslavije. Najprije moram reći da je vaša škola načinila ne samo u SR Hrvatskoj, već i u cijeloj našoj zajedničkoj Jugoslaviji, sigurno velik korak. Mi to zapažamo na našim zajedničkim stručnim skupovima, da se obrazovanje defektologa u Hrvatskoj podiže vrlo brzo. Dakle, škola je učinila mnogo. Samo, dragi drugovi, meni je žao da ovaj referirani materijal nismo ranije primili, kako bismo ga mogli prostudirati i o tome nešto dublje diskutirati. Htio bih se osvrnuti na podatak, koji je objavljen na 25. stranici, u vezi s odgovorima o novim predmetima. Meni se čini da pokazatelj od skoro 50% bez odgovora, ipak nešto govori. Nažalost, to nam ne ide u prilog, već govori o nekoj slabosti. Ti drugovi koji su tako odgovorili, izgleda da se nisu uđubili u intenciju koju je sigurno imala VDŠ. S obzirom na takav rezultat anketiranja pojedinaca, smatram korisnim da se VDŠ također obrati samim ustanovama u kojima rade defektolozi i da od njih dobije sugestije u cilju uvođenja eventualnih novih disciplina u plan studija defektologa pojedinih kategorija. Smatram da je to pitanje važno, jer smo i dosada imali dosta skupova na kojima su se apostrofirale defektološke kadrovske škole, a da se nisu davali i konkretni prijedlozi za rješavanje tih spornosti. Mislim da je ova anketa prvi početak na jednom vrlo ozbiljnom produbljenju rada za što bolje osposobljavanje kadrova u našim defektološkim ustanovama.

Nikola Mikšić

predstavnik Republičke konferencije za probleme rehabilitacije i zaštitu invalida u SRH

Drugovi defektolozi, dozvolite mi da u ime novoosnovane Republičke konferencije za rehabilitaciju i zaštitu svih invalidnih osoba u SRH pozdravim ovo vaše savjetovanje i da vam zaželim plodonosan rad, a naročito uspješnu razmjenu vaših stručnih iskustava iz vaše prakse. Dozvolite mi, iako laik na tom području, da izrazim svoje zadovoljstvo i pohvalu na ovoj inicijativi vaše škole. Čini mi se da se djelatnost na tom području upravo tako može obostrano unapređivati.

Stalna povezanost prakse i teorije s jedne strane i neprestana briga i kontakti s institucijom koja oformljuje defektološke kadrove, ide u prilog sve boljeg obrazovanja daljnjih defektoloških kadrova, kao i dopuni defektoloških znanosti. Bilo bi dobro da se takvi skupovi organiziraju češće, a posebno i u užem stručnom sastavu za kadrove pojedinih specijalnosti. Ako se tako budu rješavali ovi problemi, tada će se mnogo jednostavnije rješavati ova problematika u cjelini.

Dozvolite mi da, kad već eksploatiram raspoloživo vrijeme, da vam kažem nekoliko riječi što je Republička konferencija za rehabilitaciju i zaštitu invalidnih osoba SRH i zbog čega je ona osnovana. Vi ste stručnjaci na ovom planu rada i prema tome vam je dobro poznato da je rehabilitacija invalida složen i kompleksan proces. Ja bih nadodao, da bi taj proces trebao biti i kontinuiran, pa mada vremenski bio i nešto duži. U tom složenom, i vremenski dužem stručnom procesu, djeluju stručnjaci raznih profila, kao defektolozi, liječnici, psiholozi i drugi. Dakle, s jedne strane djeluju stručnjaci, a s druge strane i mnogobrojne društvene snage, koje sigurno pridonose uspjehu na tom području rada. To su u prvom redu same društvene organizacije invalida, koje nisu malobrojne i koje su vrlo zainteresirane za problematiku rehabilitacije. Danas u našoj republici imamo deset takvih organizacija, a svaka štiti interese pojedinih grupacija invalida — slijepih, gluhih itd. Međutim suvremeno društvo donosi i svoje nove probleme. Tako mi nažalost imamo sve veći broj, a i nove vrste hendikepiranih osoba. Jedna od najtežih grupacija invalida su osobe sa cerebralnom paralizom i distroficičari. Ostale grupacije imaju svoje tradicionalne organizacije i već su društvu u velikoj mjeri prezentirale svoju problematiku. Kod njih se relativno mnogo već učinilo nasuprot novim organizacijama. Dakle, poželjno je da se ne pojavi desetak politika rehabilitacije, a također da se ne vodi »kineska politika čekanja zaostalih struktura« nasuprot onima koji su otišli dalje, jer oni imaju također još mnogo vlastitih problema.

Naše društvo se razvija kao samoupravno društvo u kojem funkcija države sve više odumire. Danas smo svjedoci najžešćeg razgraničavanja i na idejnom planu oko funkcije države, a koja se je jako dugo zadržala naročito na ekonomskom planu. Ipak je država još ranije prenosila niz funkcija na samoupravne faktore društva. Oni nisu samo nosioci stručnih djelatnosti, već i nosioci sredstava za te djelatnosti. Tako su nastale zajednice za mirovinsko-invalidsko osiguranje, zajednice za zdravstveno osiguranje, zajednice za financiranje osnovnog i usmjerenog obrazovanja. Sve su to punktovi u kojima se na samoupravni način utvrđuju sredstva djelomično i za proces rehabilitacije invalidnih osoba, ali u njima uvijek nemaju dovoljno utjecaja ni sami invalidi, a niti stručnjaci koji rade za njih. Mi smo nastojali da se na nivou republike organiziramo i stvorimo jedno samoupravno koordinaciono tijelo u koje bi se učlanili svi ovi faktori i da kroz njega objedinimo cjelokupnu politiku na području rehabilitacije i zaštite invalida. Ovakva problematika nije karakteristična samo na nivou republike, već i na nivou regija, općina i radnih organizacija.

Što više razvijamo proces rehabilitacije, to smo više zainteresirani za neposrednu vezu s radnom organizacijom, jer invalida treba dobro osposobiti i za rad, pa ga zatim radno plasirati. Prema tome, ogromna je i uloga direktne radne organizacije u privredi. U njoj treba invalidna osoba naći svoje životno rješenje i postati ravnopravan građanin u odnosu na zdrave građane. Invalid tada ima dvostruku ulogu u našem društvu; tj. kao proizvođač i kao upravljač. Zbog toga nam je u interesu da se također na nivou regija oforme takve konferencije, a one bi zatim oformile druge na nivou općina.

Budući da vi radite u gotovo svim institucijama koje se bave problematikom rehabilitacije, vi ste najneposrednije vezani kao stručni činioци u ovoj djelatnosti. Moje je duboko uvjerenje, da će rezultati našeg rada u velike ovisiti i o vama, jer vi ste na takvim radnim mjestima gdje možete mnogo

pridonijeti. Zbog toga vas molim za suradnju i intenzivnu aktivnost na ovom planu djelatnosti i želim vam svima mnogo uspjeha na ovoj visokohumanoj, ali i veličanstvenoj zadaći.

Greta Iris

predstavnik Republičkog sekretarijata za zdravlje
i socijalnu zaštitu SRH

Dozvolite mi da vas još jednom pozdravim u ime Republičkog sekretarijata za zdravlje i socijalnu zaštitu SRH, obzirom da smo ovdje dva predstavnika tog republičkog organa. Isto tako želim osobno pozdraviti drugove i drugarice — kolege, bivše studente. Posebno smatram vrijednim podatak koji je dobiven obradom anketnog materijala, a koji ukazuje na to da smo s dosadašnjim studijem uglavnom svi zadovoljni. Smatram da smo u tom pogledu dužni odati zasluženo priznanje svim našim profesorima, koji su zaslužni za unapređenje ove naše još uvijek nedovoljno afirmirane, a toliko društveno značajne struke. Međutim mislim, da su za nas posebno interesantni podaci koji na određen način ukazuju na nedostatke u dosadašnjem organizacionom radu i realizaciji programa studija. Također je zanimljiv podatak od 12,77% anketiranih, da s radnim mjestom na kojem su zaposleni, nisu zadovoljni. Budući da je u toj grupaciji najveći broj onih koji rade na području socijalne patologije, naročito kao odgajatelji u našim specijalnim ustanovama za djecu i omladinu, te na području slabovidnosti i tjelesne invalidnosti, bilo bi vrlo korisno čuti danas na ovom savjetovanju, njihove probleme i sugestije. Tako bi se studij ubuduće bolje i uspješnije uskladio s potrebama prakse.

Vjerujem da ćemo u tom pogledu moći dati svoj doprinos, naročito u sekcijском radu i tako na ovaj način pomoći našoj školi da budući studij bude bolje usklađen, uspješnije uravnotežen i potrebama prakse. Želim uspješan rad ovom našem savjetovanju.

Ljubomir Ličina

sekretar organizacije SK na VDS

Drugovi i drugarice, pozdravljam ovaj cijenjeni skup u ime svih nas redovnih studenata VDS u Zagrebu. Kao što znate, mi smo se ovdje sastali da probudimo problematiku naše defektologije. Ovo je veoma dobro i mi se nadamo da će nam to stvarno i pomoći. Mi očekujemo od vas da budete, kao što mi to kažemo — radni te nam zaista pomognete. U rješavanju tih problema je i uloga studenata veoma bitna. Mi smo ti koji ćemo se u izvjesnom smislu boriti za provođenje ovih namjera, odnosno vaših zaključaka. Sada su i na našoj ustanovi diskusije o toj problematici. Mi želimo čuti vaše iskrene izjave o problematici defektologa u praksi. Na našem Sveučilištu se intenzivno radi na reformi nastave. Ovaj naš skup može dati značajan prilog tom zadatku u jednom širem značenju, a ne samo po pitanju naše škole. Mogu vas obavijestiti da je naša škola na nivou Sveučilišta vrlo aktivna. Ako ste pratili našu političku situaciju posljednjih dana, mogli ste zapaziti i našu aktivnost. Još jednom bih pledirao da nam stvarno pomognete u rješavanju ove problematike. Za nas studente je lijep i ugodan osjećaj da se nalazimo u ovoj radnoj sredini. I na tome vam se još jednom zahvaljujemo.

Aleksandar Čordić

predstavnik Više defektološke škole u Beogradu

I ja ću početi kao ostale kolege s pozdravom, ali ću se ipak orijentirati na neki dio koji će pridonijeti svrsi upravo ovog skupa. Imam posebno zadovoljstvo da u ime Više defektološke škole iz Beograda pozdravim ovaj skup, te ovakav način i oblik suradnje jedne kadrovske škole sa svojim studentima, Mi to činimo neposredno u svakodnevnom kontaktu, a to čini i vaša škola, ali ovaj način može sigurno poslužiti kao primjer za što bolju suradnju radi unapređenja studija s jedne strane, uvijek imajući u vidu naše hendikepirano dijete, radi kojeg smo i angažirani. Sigurno ćemo na sekcijским zasjedanjima govoriti nešto više o problematici odgovarajućih područja, odnosno odsjeka koji spremaju konkretne kadrove.

Ovdje bih želio reći nekoliko riječi o nekim načelnim stvarima. Postoji stalna evolucija, ako posmatramo genezu obrazovanja naših defektoloških kadrova. Mi smo na jednom stupnju nezadovoljstva, ali to nije argument za kritikerstvo, već za stvarno daljnje usavršavanje naše prakse na oformljenju stručnih kadrova. Najviše ćemo pridonijeti, ako budemo na tu čitavu problematiku gledali kao na proces daljnjeg usavršavanja studijskog sistema. To je zaista moje osobno mišljenje. Zatim sam želio istaknuti, da bi u jednoj daljnjoj analizi bilo vrlo interesantno iskazati odnos diplomiranih visokoškolskih kadrova i ekspanzije specijalnog školstva, kao i rada uopće na planu rehabilitacije. Mislim, da makar samo informativno, iako zato nemamo dovoljno iscrpne analize, ipak možemo sagledati da upravo u periodu kada su se naši kadrovi počeli obrazovati na visokoškolskom nivou — upravo u tom periodu — dolazi do jedne življe ekspanzije rada na planu rehabilitacije hendikepiranih lica, kojom se djelatnošću mi svi bavimo. Kao što ovdje imamo u ovoj analizi prilično argumentirano obrađeno, trebalo bi i na neki drugi način napraviti jednu paralelu i vidjeti kolika je stvarno potreba za daljnjim razvojem visokoškolskih kadrova. U tom smislu bih se pridružio mišljenju naše kolegice iz Ljubljane. Ona je spomenula riječ »diskriminacija«. Naravno, nemojmo to shvatiti tragično, naročito ne i u stručnom pogledu. Vidite o čemu se radi. Nažalost, nastaje jedan vakuum koji se negativno odražava. Kolege iz Srbije su također dokazali da mogu udovoljiti određenim zahtjevima studija na drugom stupnju i da im je pređašnja podloga bila dovoljna. Takva praksa je pozitivno utjecala na razvoj defektološkog rada u Srbiji. Vjerujem, da će se nadošao vakuum prevazići, kada Srbija, koja stvarno ima potrebe za visokoškolskom defektološkom ustanovom, to zaista riješi. Međutim je trebalo ipak nastojati da se spomenuti vakuum ipak ne pojavi, jer se to negativno reperkutira i na onu republiku, koja ima i najbolje mogućnosti za obrazovanje defektoloških kadrova. Svako stagniranje u pogledu uzdizanja kadrova u bilo kojoj republici, svima nama zajednički šteti. Ono što me impresioniralo, je činjenica, da je odaziv na ovu anketu bio velik. I to je upravo još jedan dokaz više, za potrebom visokoškolskog obrazovanja defektologa.

U pogledu ispitivanja zadovoljstva ili nezadovoljstva diplomanata, mogu se uočiti i neki kontradiktorni elementi u samoj analizi. Naime, s jedne strane smo nezadovoljni i nedovoljno afirmirani, a s druge strane je to pozitivno utjecalo na položaj, plaću i još neke elemente. Ako to komparativno

promatramo, zamjećujemo i pomalo neobjektivnost u našim procjenama. Izraz određenog nezadovoljstva je možda i pozitivan, jer je to moguće protumačiti i kao težnju za daljnjim napretkom.

Htio bih iznijeti jednu ličnu impresiju s mog studija, i to na ovom plenarynom zasjedanju, jer se ovdje nalaze i mlađe kolege studenti. Naime, postoji mogućnost da se u toku studija poneki predmet sprema za ispit i zadovolji s nekoliko stranica raspoloživih bilježaka. Ipak ne zaboravimo da se uz tih par stranica orijentacionog materijala, vodilo mnogo stručnih diskusija i dodatnog izlaganja, a svakako da je od posebne vrijednosti i spoznaja oko mnoštva raspoložive i pripadajuće stručne literature. Tako nam je pružena šansa za dopunu stručnih spoznaja, iako nismo uvijek bili dovoljno stručno zreli da to sve obilno iskoristimo. Zapravo ni to ne zamjeravamo sebi kao tadašnji nešto mlađi ljudi, ali možemo izvući naravoučenije, da poslije studija i te kako iskoristimo tu riznicu bibliografskih podataka. Svaki od nas može imati neki propust tokom studija, ali to ne treba uvijek imati i direktne posljedice na samu praksu. Konačno, mislim da nema tog studenta bilo koje struke, koji bi dao kompletnog stručnjaka iz samog studija ni na medicini, niti na tehnici, itd. — Mnogi liječnici uče tokom prakse i od bolničara i od medicinskih sestara, ali razumljivo mnogo brže i na bazi povezivanja informacija sa pređašnjim stručnim spoznajama.

Nama je dala VDŠ jednu širinu stručnih spoznaja i to je vrlo zadovoljavajuće. Ako i ništa drugo, a što zapravo nije, ponijeli smo spiskove literature iz koje se možemo još dugo stručno napajati. To je za nas naša defektološka enciklopedija.

Iskoristio bih ovu priliku da kažem nešto i o daljnjoj suradnji između naših kadrovskih škola. Stalna suradnja može da doprinese daljnjem usavršavanju sistema studija i obrazovanja defektoloških kadrova. Takva suradnja sigurno ne bi dovela do nekih eventualnih sporazuma i kada je nešto prije bila spomenuta riječ »diskriminacija«, ja bih htio da kažem nešto o jednom argumentu u prilog VDŠ. Argument obrane VDŠ je zasada kao jedini, da su oni diskriminirali i svoje studente prvog stupnja. To je činjenica i ide u prilog obrane, ali da li je to dovoljno uvjerljivo, prosudimo i sami. Hvala lijepa!

Petar Matijašević

prof. VDŠ u Zagreb

Ja neću biti dug, već suprotno, bit ću vrlo kratak. Pozdravljam sve svoje studente, bivše, a ne znam hoću li podravljati i one koji će doći. — U prvom redu bih rekao par riječi koje se odnose na našu prošlost i to bih rekao nekako sažeto — što kraće, mojim tekstom. Dok smo bili mladi, mi smo lako udešavali studij. Što je nama trebalo, to smo nekako sami podesili. Što nismo mogli sami, to smo uzeli od drugoga, pa smo kod nas primijenili i tako smo zadovoljili svoje potrebe. To se moglo u ono vrijeme ocijeniti kao korisno, jer tada i nije naše društvo zahtijevalo mnogo više. Danas su društvene potrebe mnogo mopliciranije, a mnogo je kompliciranija postala i nauka. I same potrebe su danas mnogo složenije, pa je prema tome i studij složeniji. Vrlo je teško sa svojih šest pogona organizirati jedinstven studij u pravcu jednog studija kao što se provodi na Filozofskom fakultetu ili negdje drugdje, gdje se studira jedan ili dva predmeta. Oni imaju određenu materiju, a mi moramo zadovoljiti školske i specifične društvene zahtjeve kao

edukatori i kao rehabilitatori. Kada mi razgovaramo u svom nastavničkom vijeću o našim nastavnim planovima i programima, kako sadašnjim, tako i budućim, vrlo je teško naći najbolja rješenja. To je vrlo složen zadatak.

Moje je mišljenje, da ćemo zasada na ovom skupu dobiti koliko-toliko uvid u ovaj problem. Vi ćete biti mnogo širi i iskreniji u našim sekcijским zasjedanjima. Tamo ćemo mi od vas pokupiti niz podataka u vezi sa studijem, a iz toga ćemo dobiti određenu sintezu. Iz toga će nastavničko vijeće nastojati izvući niz prijedloga i sugestija za daljnji rad. Riječ sam uzeo i zbog jedne druge stvari. Duboko me kosnula izjava drugarice iz Slovenije, iz razloga, što ona kaže da se oni nalaze u jednom diskriminacionom položaju u odnosu na druge. Ja sam prvi defektolog koji je išao upravo preko Ljubljane na studij defektologije. — Žao mi je da je ovakva izjava pala ovdje, Rekao bih vam kolegice slijedeće. Kad sam posljednji put bio u Sonnenbergu pred godinu dana, isto su se raspravljale i ove stvari, a posebno o nastavničkom kadru i njihovim školama, kako za Njemačku, za Poljsku, Čehoslovačku, itd. — Neke zemlje su odlučile da se defektolozi na onim područjima koja se bave više školskim pitanjima, kao za slijepe i gluhe, moraju osposobljavati sa punom fakultetskom spremom, a poslije toga i na specijalizaciji. Žao mi je što ste vi dali takvu izjavu i da u Sloveniji nisu bile dobro shvaćene naše namjere. Ne znam koji su to uzroci, ali u to neću ići.

Kada razradimo izvještaj po našim sekcijama i kada dobijemo detaljnije podatke od učesnika u vezi onog broja od 121 učesnika, koji nisu ništa odgovorili u vezi uvađanja eventualnih novih predmeta, a na koji podatak se je osvrnuo Dr Skaberne, vjerujem da u našim slijedećim izvještajima takav pokazatelj neće biti. Možda su još zasada ljudi nedovoljno informirani, ali taj sadašnji podatak se značajno ističe.

Predsjedavajući

Ja bih htio — ne da dajem kritiku prof. Matijaševiću ili da dajem direktan odgovor — napomenuti da mislim da smo krivo shvatili kolegicu iz Slovenije, ako tu riječ »diskriminaciju« shvaćamo u smislu diskriminacije studenata iz Ljubljane. Mislim da smo tada isto takvu »diskriminaciju« izvršili i prema onima koji su završili I stupanj u Zagrebu, odnosno u Beogradu. Po mom sudu to nije prema sadašnjoj koncepciji studija nikakva diskriminacija. Taj termin je, prema mom mišljenju, samo upotrebljiv u cilju lakšeg sporazumijevanja i često puta u odnosu na subjektivno doživljavanje, može imati različito značenje.

Konačno, ako uzmemo sadašnji način studiranja, onda su studenti koji su završili I stupanj u Ljubljani, Beogradu ili u Zagrebu, potpuno izjednačeni. Svi oni mogu upisati drugu godinu studija, s time da polože pripadajuće diferencijalne ispite iz prve godine. Mi možemo eventualno u daljnjoj diskusiji i suradnji govoriti o tome, kako da uskladimo programe prvog stupnja kako nam studenti ne bi trebali polagati toliko diferencijalnih ispita. No mi smo morali prići, tako reći — rezanju jednog gordijskog čvora, pa makar i nas to momentalno pogodilo, kako bismo mogli formirati defektološki kadar od prve do zadnje godine. Već mnogi niz godina je inicirana kolaboracija između kadrovskih defektoloških škola u cilju izvjesnog usaglašavanja nastavnih planova i programa, ali je to vrlo teško realizirati. Mnoge stvari iz prošlosti nije potrebno spominjati. Naša škola želi širu kola-

boraciju, sa Savezom društava defektologa, sa svim kadrovskim defektološkim školama i sa svim zainteresiranim institucijama u zemlji i u inozemstvu. Na taj način želimo pristupiti rješavanju mnogih problema i kao što se kaže, ako su ljudi dobre volje, tada su i svi problemi lakše rješivi. — Mi se uvijek i ne trebamo u svemu slagati, ali to ne znači ako se ne slažemo u odnosu na neku ideju pojedinca, da automatski imamo i nešto protiv te ličnosti, koja tu ideju iznosi. To treba dobro razlikovati, jer konačno poneki pojedinac, koji je možda u svakodnevnim kontaktima i najbolji suradnik, neka mi oprostí na izrazu, može ponekad kazati i koju glupost.

Mirko Toljagić

Koristim ovu jedinstvenu priliku da najprije pozdravim svoje bivše profesore, zatim sve kolege, kao i ostale učesnike ovog skupa. Mene su kolege obično zvale »potpitanje« — umjesto mog imena. Danas imam jedno pitanje. — Smatram da dugujemo posebno priznanje i zahvalnost organizatoru ovog savjetovanja, a to iz posebnih razloga, što je ovom savjetovanju prethodila anketa u kojoj su bivši studenti mogli iznijeti svoja mišljenja. Ta mišljenja su iznijeta u kratkim odgovorima anketiranih na postavljena im pitanja, a analiza rezultata ove ankete, koju je iznio drug dekan — prof. Kovačević, u izvjesnom smislu je anatomija problema, onih svakidašnjih u defektologiji i u našoj praksi. Kako organizator, vjerojatno i nije očekivao idealne odgovore anketiranih, to je i dokaz da VDŠ u izvjesnom smislu i priznaje, da sve nije u redu. Smatram, da se ovdje ne trebamo samo kritički osvrnati u odnosu na studij, kao i na program, već da probleme koje smo sami malo prije iznijeli, da ih ovdje produbimo i u cijelosti sagledamo. Preko anketnog lista nismo mogli sve iznijeti što mislimo i osjećamo, kako bismo pomogli organizatoru VDŠ u Zagrebu, pa da se stvori nešto drugo i novo, a što će nam svima u buduće dobro doći u praksi.

Iz niza problema koji su bili istaknuti u anketi, želim istaći samo jedan — a to je to moje pitanje — to je društveni statut defektologa i defektologije u našoj zemlji. Osobno se ne smatram sposobnim da dam bilo kakav odgovor na to pitanje i zato bih želio da dobijem na njega odgovor. Taj problem mi svi osjećamo nekako u svakodnevnoj radnoj atmosferi i on se osjeća na svakom sastanku defektologa, pa ga radi toga i želim posebno istaknuti. Ako povučemo paralelu između dvije službe i to one koju obavlja defektolog i socijalni radnik u našoj zemlji, odnosno između defektologije i socijalnog rada, vidjet ćemo da je defektologija nešto starija, barem što se tiče onog organiziranog i sistematskog stvaranja defektoloških kadrova, nego što je to slučaj sa socijalnim radnicima. Da me se krivo ne shvati, ja se ne želim buniti protiv toga, što su socijalni radnici lakše izborili svoj društveni položaj nego što je to slučaj s defektolozima. Suprotno, to ja pozdravljam, ali isto tako smatram da nešto nije u redu s društvenim statusom defektologa i defektologije. Važnost našeg rada ne želim posebno isticati, jer znam koliko je to svima nama dobro poznato, ali smatram, da mi trebamo o ovom važnom problemu danas ovdje diskutirati i da se na neki način više angažiramo oko sredstava javnog informiranja, kako bi taj naš rad i naš društveni status bili više priznati. Iz toga proističu mnogi problemi koji su bili istaknuti u datoj analizi ankete, za koju smo mi davali naše odgovore. Konačno, nameće nam se još jedno vezano pitanje. Nije li naš društveni status kao defektologa, kakav je još uvijek i statut naših štićenika?

Predsjedavajući:

Ukoliko želimo govoriti o društvenom statusu, odnosno društvenom ugledu defektologa u našem društvu, moramo priznati da to ovisi u prvom redu a nama samima, i ni o kom drugom. Ako smo u stanju da znalački pristupimo problemima i koliko smo u stanju da dalje usavršavamo naš stručni i znanstveni rad, samo toliko smo u stanju da podižemo i naš vlastiti društveni ugled. Vjerojatno se sjećate, da sam često znao napomenuti, da svaki studij daje samo jednu legitimaciju, da je pojedinac time apsolvirao samo osnovnu problematiku. Pravi studij dolazi tek poslije studija. Prema tome nama svima predstoji put daljnjeg usavršavanja. Tako ćemo unaprijediti sami sebe, a time podizati i svoj stručni i društveni ugled. Vjerojatno je to odgovor drugu Toljagiću. Mnogo toga smo mi postavili u anketi kao otvorena pitanja. Bilo je i direktno pitanje o zadovoljstvu sa sistemom studija. Postavilo se i pitanje o eventualnim suvišnim predmetima, ili uvođenju novih. Dakako, trebalo je dati i obrazloženje za takve odgovore. Smatram da su to bila vrlo osjetljiva pitanja. No bez obzira na delikatnost, mi smo, što se kaže muški ušli u jedan kritički zahvat. Tu se nije mislilo na kritiziranje, nego da mi dobijemo uvid u vaše mišljenje i da bi na taj način mogli unaprijediti naš rad. Često puta, ukoliko je čovjek samo u krugu svojih vlastitih spoznaja, može i pogriješiti. Mislim da će u tom pogledu biti više osvrta na zasjedanjima u našim komisijama specijaliziranih grupa.

Dr Ljubomir Savić

Poštovani družo Dekane, poštovane kolegice i kolege, dragi drugovi! Dozvolite mi da vas u ime Savezne surdo sekcije — Saveza društava defektologa pozdravim i zaželim vam mnogo uspjeha u radu. Zahvaljujem se na pozivu i želim da iznesem neke svoje refleksije, opažanja, i osjećanja mnogih defektologa, jer se ovim poslom bavimo dvadeset i pet godina. Prije svega, osvrćući se na studij defektologije, moramo biti na čistu s jednom činjenicom. Defektologija je kod nas prošla svoj evolutivni put i on je morao biti onakav kakav je bio. Prije svega on je morao biti najprije polivalentan; tj. da smo učili mnogo toga iz raznih struka i oblasti, jer je takav bio kauzalitet našeg početka, kao i svakog početka. Kasnije potrebe za pojedinim profilima stručnjaka, nameću, kao što je to uvijek bilo u svakoj nauci, da se pređe na monovalentan tip defektološkog studija. VDŠ je prošla taj isti put. Vidjeli smo da je bilo teškoća sa polivalentnim studijem, a također smo vidjeli da danas drugovi defektolozi žele i više teže k monovalentnom studiju.

Da budemo na čistu još s jednom činjenicom, a to je slijedeće: Defektologija ne može da egzistira sama za sebe. Ona je uvijek u sklopu s drugim naukama, jer jedino kroz timski rad velikog broja stručnih radnika, svi krećemo naprijed. Šta to znači praktički? Možda stupanj surdopedagogike ne bi bio na ovom stupnju, da nije toliko napredovao razvoj elektro-akustike.

Isto tako područje MNR ne bi se toliko razvilo, da nije bilo novih dostignuća u oblasti medicine. Znači, druge nedefektološke nauke napreduju i mi moramo slijediti njihove putove. Mi moramo koristiti ono što je za našu struku potrebno, da bismo mogli biti u toku i u žizi naučnih zbivanja.

Ovdje je bilo, u izvještaju i u našim diskusijama, mnogo riječi o tome, kako je obrazovanje pojedinih kadrova, odnosno pojedinih profila naših

kadrova bilo tu i tamo manjkavo, a poneki su kazali da osjećaju nedostatak znanja, ovoga ili onoga. Molim vas! Svaka institucija, bila pedagoška, medicinska, istraživačka, dijagnostička itd., nameće svoj stil rada. Nitko ne može tokom jednog studija da sve da, ali se tokom studija daje jedna platforma kao baza na kojoj se mogu kasnije pratiti daljnja naučna dostignuća. U vezi s tim želio bih istaknuti poznatu činjenicu, a to je da mi ne smijemo samo da učimo, tj. da slušamo lekcije i da naučimo samo ono što nam se kaže. Mi moramo da budemo djelomično i kreatori na bazi onoga što smo naučili, a to ćemo kreirati tako, što ćemo stečeno znanje primjenjivati u specifičnim uslovima našeg rada.

Većina naših ljudi radi u školstvu i veći dio odgovora bio je u konstataciji da nemaju dovoljno metodskog znanja. Ako smo došli do tog stupnja, znači da je to ono što nam nedostaje i da moramo mijenjati budući profil specijalizacije budućih kadrova pojedinih struka. To zahtijeva izmjenu nastavnih planova i programa na defektološkim školama u Zagrebu, Beogradu i u Ljubljani. Ja govorim načelno, i neminovno mora da se kreće ka tokovima suvremenih dostignuća nauke u pojedinim oblastima. Ne budemo li mi u toku s tim dostignućima, mi ćemo uvijek biti u drugostepenom položaju u timskom radu, jer mnoge druge struke s kojima mi surađujemo znaju nešto više i iz naše oblasti, nego što mi treba da znamo. Mojim studentima — socijalnim radnicima, ja uvijek podvlačim jedno, koliko vi znate, toliko i možete da budete na istom nivou s drugim stručnjacima u timu. Upravo prema tome se i vaš položaj cijeni, kako u timu, tako i u samoj ustanovi. To znači, afirmacija defektologa i defektologije mora da rezultira iz kvantuma sadržaja našeg znanja s kojim ćemo nastupati. Nema li tog kvantuma znanja kod nas, a mi smo naučnu platformu dobili, mi ne možemo biti pravi reprezentanti nivoa defektološke nauke, kojoj smo posvetili svoj život. No ne trebamo da zaboravimo činjenicu, da u svakoj nauci postoji određena platforma, a uz to su i mnoge spoznaje specijaliziranih nauka. Prvo smo morali naučiti azbuku, da bismo poslije mogli čitati romane. Tako je i u defektologiji. Postoje izvjesna naučna znanja, koja se moraju najprije svladati, a zatim idemo k usavršavanju.

U drugom dijelu mog izlaganja želim nešto da kažem i mislim da pomognem koliko ja to znam, mogu i umijem, a to je na unapređenju studija defektologije na VDS u Zagrebu. Prije dvije nedjelje sam se vratio sa studijskog putovanja iz SAD. Tamo sam posjetio i defektološke škole, da ih tako nazovem, a ja ću— dozvolite mi za deset minuta da vas upoznam, kako oni treniraju defektologe. Molim vas — oni imaju jedan termin »treening defektologa«. Kako, i zašto baš tako, vidjet ćete. Bio sam na njujorškom univerzitetu, odjelu za specijalne škole, kao i na još nekim drugim univerzitetima. Mene je interesovalo samo specijalno obrazovanje. Molim vas lijepo — u svim tim univerzitetima, a koji su stari od 1780. do 1790. g. do danas, specijalna nastava, ili kako je kod nas zovemo defektologija, kadrove formira u određenim smjerovima specijalizacije. Naime, na studij dolazi već završeni profesor matematike, geografije ili koje druge struke i sada na to nadograđuje specijalni studij iz defektologije slijepih, gluhih itd. — To nikako ne može da postigne za tako kratko vrijeme. Drugo — pojedini koledži usko su usmjereni samo za patologiju govora, ili pak samo za psihologiju pojedine struke. Zašto je to tako? Današnji nivo defektološke struke je otišao toliko daleko

i toliko se naučno minuciozno razrađuju pojedine grane specijalnog obrazovanja, da ako hoćemo zaista biti u toku, mi nikako ne možemo biti svaštari. No mi možemo biti vrhunski stručnjaci svoje struke.

Mislim, da ako hoćemo pojedine grane defektologije podići na jedan viši nivo, tj. na visoki nivo, onakav kakav mi želimo da on bude, tada mi moramo u našoj budućoj reformi beogradske, zagrebačke i ljubljanske defektološke škole da težimo upravo k tom smjeru. Visoka specijalizacija je cilj, ali tome treba da prethodi jedna priprema za ta vrhunska dostignuća u pojedinoj oblasti.

Da završim svoje izlaganje, jer znam da sam samo nabacio jednu ideju, jednu misao o kojoj bi moglo jako puno da se diskutira i da se dalje razrađuje. Smatram da ćemo o tome diskutirati poslije podne u našim sekcijским zasjedanjima, jer je to i cilj ovog sastanka da kažemo i izložimo što i kako da unaprijedimo ovaj naš rad. Afirmacija nas defektologa i naše struke leži u našem znanju, leži u praćenju dostignuća, leži u vlastitom naučno-istraživačkom radu i da ne budemo vječito prepisivačka i prevodilačka nauka, pa da koristimo samo tuđa dostignuća. Mi imamo materijalnih i kadrovskih uslova i mislim da možemo da zakoračimo jedan novi korak, a smatram da će taj novi korak biti realiziran ovdje na zagrebačkom post-diplomskom studiju, koji treba da diplomirane defektologe uvodi u taj visokoistraživački rad.

Bareša

Možda neću znati reći ono što sam mislio, ali ću to ipak probati. Neki kolege su to već i rekli. Malo me je povrijedila ova diskusija. Smatram da je cilj ovog savjetovanja, da dobijemo detaljniju informaciju o vrijednosti onih znanja, koja smo dobili za vrijeme studija, a koja trebamo primjenjivati u praksi. Ako je to istina i ako sam pravilno razumio, onda ta reforma studija na VDS̄ zahtijeva vjerovatno i reformu ciljeva, pa tek onda i sadržaja. Smatram da je, ako se slažete, cilj ovog savjetovanja u tome, da damo povratnu informaciju o vrijednosti onih znanja koja smo primili. U reformu studija spadaju i reforme ciljeva koje ima defektološka škola kao i naše društvo u odnosu na defektologiju. Mislim da nije u pitanju samo koncepcija profila defektologa. To bi mogao učiniti i jedan stručni savjet, pa zatim to kasnije provesti u praksi. Pitanje je upravo naših sadašnjih mogućnosti. Ova anketa i diskusija nekih kolega govori, da je možda stvarno manjkavo to da postoji nedostatak onih znanja i informacija, koje trebamo upravo sada u praksi. Spomenuo bih samo to i s time bih završio, da je jedno od osnovnih pitanja, da naš defektolog, kad dođe u praksu, nema nikakvog instrumentarija.

Dr Veljko Mandić

Izvanredni profesor VDS̄

Nastojat ću i želim da taksativno nabacim samo dvije-tri stvari. Ne zamjerite mi što se ne mogu otrgnuti utiska da izrazim svoje zadovoljstvo, da se ovdje nalazimo svi skupa zajedno i da se nalazimo u krugu svoje matice od koje smo svi potekli — među svojim dragim i dobrim profesorima. Htio bih početi ondje gdje je kolegica iz Ljubljane počela, a kasnije su nastavili kolega Čordić i prof. Matijašević. Naime od riječi *diskriminacija* i da li ona postoji. Činjenica je da ona postoji. A kako je predsjedavajući u

svojoj uvodnoj riječi na kraju i tražio, da u cilju donošenja zaključaka s ovog savjetovanja damo i svoja mišljenja, ja ću se zadržati na tom pitanju. Diskriminacija je u tome, da jedan fakultet ili jedna visoka škola ne priznaje srodnoj istovjetnoj školi četiri puna semestra studija, nego svodi prvi stupanj studija na samo dva priznata semestra studija. Bilo bi u redu da se priznaju četiri semestra studija, a da se traže dopunski ispiti iz predmeta koje student na prethodnom studiju nije studirao. Shodno tome, a u cilju jednog kontinuiranog i bržeg usavršavanja defektologa uopće u Jugoslaviji, predložio bih, da u zaključke uđe zahtjev učesnika ovog savjetovanja da nastavničko vijeće VDŠ u Zagrebu ponovno razmotri ovo pitanje i po mogućnosti prizna četiri semestra studija na prvom stupnju.

Drugo pitanje, možda interesantno za ovaj skup, za DVŠ i za Udruženje defektologa, je pitanje suradnje. Pažljivo sam slušao izlaganje predstavnika defektologa Zagreba ili Hrvatske, a kasnije se je pojavio i predstavnik Saveza udruženja defektologa Jugoslavije. Bio sam iznenađen da je u tim zahtjevima za suradnju sve to svedeno na zahtjev za recipročnim predstavnicima u samoupravnim strukama. Međutim bih ja ovaj zahtjev proširio shodno načelima, te programatskim i statutarnim odredbama Saveza udruženja defektologa Jugoslavije. Radi se o jednom stručnom udruženju i o stručnim kadrovskim ustanovama. Predstavnici tih institucija trebaju biti adekvatno zastupljeni u forumima Udruženja defektologa i njihova se riječ u tim strukama treba čuti. Slobodan sam s puno lične moralne odgovornosti ovdje reći, da je Udruženje pored neosporno velikih uspjeha i zasluga u svom radu, u posljednje vrijeme — bar tako meni izgleda — postalo privilegirano za jedan određeni broj i krug ljudi. Pretpostavljam sam da će predsjedavajući poslije izlaganja kolege Savića uzeti riječ i možda nešto u tom smislu i reći. Ne mogu se otrgnuti utisku, a eventualno i da ne prihvatim jednu konstataciju, koju je izrekao Dr Savić, da je defektologija pratilja ostalih nauka. Takvu konstataciju ja ne bih mogao prihvatiti. Možda ja nisam do te mjere dovoljno upućen da bih mogao ustvrditi kako je defektologija nauka, ali je činjenica da je samostalna naučna disciplina. Ona kao takva mora egzistirati i za nju se u tom smislu i moramo boriti.

Georgij Spasevski

Kolegice i kolege, ja se ne bih zadržavao na onim pitanjima, koja su u dosta velikom broju, a poneka i opširno prodiskutirana, ali ću reći par riječi u vezi s tim što mislim pod naukom. Skoro svaka nauka i naučna disciplina, traži svoj put u teoriji i u praksi. Ona želi da se probije na neki način i da se afirmira, te da svoje kadrove osposobi za rad i stvaranje. U tom pogledu je naša višedisciplinarna nauka — defektologija relativno mlada. Ona eto, kako vidim, kroz različite forme u suradnji s ostalim naučnim disciplinama na teoretskom i praktičnom polju djelovanja traži svoj put, kako bi zadobila svoju afirmaciju u našem društvu. Kad to kažem, tada imam u vidu slijedeću činjenicu, da je naše društvo u kojem se sada nalazimo vrlo dinamično i da ga svakodnevno prate promjene u cilju daljnjeg unapređenja. Iz tog društva proizlaze i problemi rehabilitacije koje mi trebamo rješavati. To je osposobljavanje hendikepiranih lica u somato-psihičnom razvoju, a isto tako i osposobljavanje onih lica koja su skrenula u svom odgojnom razvoju.

Radeći na tom polju, mi se svakodnevno sukobljavamo s nizom problema i teškoća. Ponekad razmišljamo da li smo u mogućnosti da to sami riješimo. Nikada ne možemo kazati da su nam ona znanja, koja smo stekli na fakultetu, dovoljna. Mi smo dali svoje odgovore na spomenutu anketu i preko njih odgovorili da su nam ta znanja dobro došla, ali da ne postižemo ne znam kakav društveni položaj. Mi se ne možemo nikada pomiriti, da daljnje probleme ne rješavamo, da ne radimo i sistematski ne pratimo svakodnevne tokove nauke i nova dostignuća u tim oblastima. Te nove spoznaje nam pomažu, kako je to i prethodni diskutant, dr Savić, iznio. Smatram da u tom pogledu napredujemo, mada se teško može reći da se teorija i praksa tako lako i brzo mogu uskladiti.

Mi težimo tome, da se naša teoretska spoznaja i naše iskustvo sve više odrazi u svakodnevnoj praksi. No nama još nedostaje i jedna druga objektivna okolnost, a koja je ovdje slabo spomenuta, i na kojoj se zasada slabo radi. Ne može se tako lako i jednostavno raditi na jednom obrazovnom području, a na kojem se i mi nalazimo, a da se obilno ne pomažemo s važnim objektivnim stvarima. To su prije svega razrađeni i provjereni nastavni planovi i programi, razna didaktička pomagala, instrumenti i udžbenici. Na tom području vrlo zatajujemo. Divimo se kad ponekad idemo u inozemstvo, pa tamo vidimo da imaju dosta tih pomagala, koja im omogućuju da se stečeno teoretsko znanje cjelovitije primijeni. Kod nas se u tom pogledu korača vrlo sporo. Mi imamo dosta specijaliziranih institucija i organizacija, kao što su Udruženje defektologa, naše diferencirane sekcije i slično. Bavimo se i tim pitanjima, ali smo zasada vrlo malo učinili. Mislim, da prikupljajući ova iskustva i zapažanja iz naše prakse, organizator ovog savjetovanja bude inicijator za češća takva savjetovanja. Mi imamo što za rješavanje i moramo se sastajati radi izmjene stručnih iskustava, jer naša problematika nije tako jednostavna. Organizatoru savjetovanja se zahvaljujem na realizaciji ovog našeg sastanka.

Stevo Žutinić

Ja ne bih htio ulaziti u detalje ovih postavljenih pitanja, jer očekujem da će se i na sekcijским zasjedanjima neke stvari i dublje pronalizirati. No, međutim, vidim da je nužno dati i neka objašnjenja. Naime, prije svega mislim da ovo nije prvi put da se susrećemo s izvjesnim primjedbama. Možda zbog neinformiranosti na neke stvari u okviru stručnog obrazovanja i usavršavanja nastavnika, mi ovdje nešto više diskutiramo. Zato bih morao ukazati na neke stvari. Pokušat ću biti vrlo kratak.

Prije svega ako se samo malo osvrnemo unatrag, kada smo pristupili izgradnji defektologa za pojedina radna mjesta, moramo se prisjetiti da smo postupali onako, kako se je postupalo i još se uvijek na nekim mjestima postupa i danas u svijetu. Dr Savić je ukazao na jedan takav momenat, koji i danas postoji u praksi. Praksa traži savršenog čovjeka, sposobnog za određeni rad i tek tada nadgradnju iz pojedinih defektoloških područja za rad s određenom kategorijom djece. Prema tome, ako gledamo sebe unazad, i mi smo poslije rata primali učitelje na naše škole i naravno, kao što je to prof. Matijašević ukazao, išli smo na toj bazi na razne vidove stručnog usavršavanja. Tako bi se stekle one potrebne oštrice za tehnologiju obrade na novom materijalu. Ja otprilike ovdje uzimam komparaciju sa metaloprerađi-

vačem — metalostrugarom, koji dobro zna da obrada aluminijske ili čelika nije isto, jer se mora promijeniti bar specifičan nož u odnosu na obrađivani materijal.

Mislim, da mi trebamo shvatiti, da je naša uloga vrlo složena i da nam je potrebno mnogo znanja. U komparaciji s obrazovanjem kadrova za redovne škole, moramo kazati kratko, da smo uvijek za pol ili za glavu bili viši, odnosno morali smo biti viši, jer smo morali uvijek konsumirati više znanja, kako bismo mogli svoj posao obavljati. Prema tome, kad je bila srednja škola dostatna za održavanje razredne nastave u redovnoj školi, mi smo za defektologa tražili višu spremu. Kada je učiteljska škola nestala u Hrvatskoj, kada su stručni nastavnici preuzeli rad i u razrednoj nastavi, mi smo opet tražili više. Naša znanja su se obogaćivala i normalno je bilo da smo išli dalje. Dakle, bilo bi neshvatljivo da ostajemo na nivou više stručne spremlje na području rada s djecom ometenom u razvitku.

Već se danas u našem Zavodu razmatra mogućnost da cjelokupna osnovnoobrazovna nastava bude bazirana na visokoj stručnoj spremi nastavnika. Takav se materijal već priprema i želi se da i razredna nastava leži na visoko stručnim nastavnici. Prema tome, gledajući u odnosu na izneseno, moramo tendirati još dalje, pa je osnovano govoriti čak i o postdiplomskom studiju. To proizlazi iz složenosti naših zadataka. Međutim je stvarnost nešto drugo. Konstatirali smo da ovaj sistem studija koji imamo, a ja govorim s aspekta školstva, da za spremanje nastavnika za rad u specijalnim školama još uvijek taj sistem nije dograđen i da nam ne podmiruje sve ono što mi trebamo i zbog toga pristupamo raznim paliativnim rješenjima. Mi smo svjesni toga i nismo zadovoljni ovog časa i sigurno je da ćemo sutra tražiti više, jer to tražimo već i danas. Šta više, kod izbora kandidata za rad u specijalnoj školi ima prioritet onaj koji ima sve što traži s oba aspekta. Tu konkretno mislim na neka nastavna područja u osnovnoj školi pojedinih specijalnosti, a posebno na stručnu školu. Nažalost sada nemamo ovdje predstavnike za tu spomenutu školsku strukturu, koji bi bili mjerodavni za tu problematiku, ali smo i mi s njima stvarali taj sistem. Mi ne možemo više zapostavljati onu drugu stručnu stranu i na nju gledati s izvjesnim stručnim defektološkim ponižavanjem. Potreban je jedan viši nivo stručnosti za predavanje stručnih predmeta i tad prevladava ovaj stručni aspekt. Svjesni smo činjenice, ako rehabilitacija započne od najranijih dana, da se rehabilitanta sve više oslobađa od defektološke asistencije, a jednog dana je on i napušta. Prema tome i prisutnost, odnosno nužnost defektološke spremlje kadrova je različita na raznim radnim mjestima.

Mi smo radi toga i uveli uvodni defektološki seminar. Zamjeravam drugovima koji su diskutirali o toj problematici i svodili taj seminar na nekakav kurs u trajanju od šest, deset ili dvanaest dana. To treba interpretirati onako kako to zapravo i jest. Mi smo zamislili, a to je i propisano posebnim uputstvom i iskazano programski, da taj seminar traje najmanje mjesec dana, a zove se »Uvodni defektološki seminar«. To znači da nastavnik matematike, kojem je dozvoljeno da radi u predmetnoj nastavi specijalnih škola, ili na kojem drugom predmetu, prije nego stupi za katedru, odnosno u razred s tom djecom, da dobije osnovne informacije o toj populaciji učenika.

Seminar traje u tri seanse po deset dana, a može se različito organizirati. S kandidatima se, uz predavanje, vode i stručni razgovori, te ih se upućuje

na nužnu stručnu literaturu. Takve spoznaje treba dobiti kandidat prije nego počinje raditi s učenicima specijalnih škola. Postoji i druga anomalija, jer smo mi također zatečeni s grupama nastavnika — stručnjaka za pojedine predmete, koji nemaju defektološku spremu, a već rade po desetak, a čak i do dvadeset godina. Prisiljeni smo da i te ljude propustimo kroz te seminare, kako bi se prestalo prstom ukazivati na njih kao na nedefektologe, i da se ne postavlja pitanje njihovog daljnjeg rada. Treba shvatiti da su ti seminari propisani samo za određena radna mjesta, a nikako da sijeku noge defektolozima i da ruše defektološke kadrovske škole.

Tako dugo dok ne budemo imali adekvatan sistem obrazovanja naših kadrova, morat ćemo uzimati stručnjake za pojedine predmete i dopunski ih defektološki osposobiti za rad. No taj problem možemo riješiti na više načina i preko naših kadrovskih škola, pa ubuduće ne ćemo morati posizati za takvim palijativnim mjerama.

Predsjedavajući

Zahvaljujem se drugu Žutiniću na obrazloženju i uputi, što nas može rukovoditi u daljnjoj diskusiji. Htio bih naglasiti da taj »Uvodni defektološki seminar« ne daje stručnu legitimaciju nikome tko radi na defektološkom području kao defektologu. To je samo priznanje pojedincu, koji već radi niz godina na tom području, kako bi mogao i nadalje ostati na tom radnom mjestu.

Poseban je problem koji se pojavljuje u radu s mentalno retardiranim osobama. Čini mi se da tu postoje neke dezinformacije. Na području rada s mentalno retardiranim učenicima su svi defektolozi koji su diplomirali na tom području, oni su osposobljeni da rade i na područjima predmetne nastave.

Nalazimo se pred jednim drugim problemom, o kojem trebamo diskutirati. Mi često govorimo o takozvanom drugom stupnju obrazovanja u okviru pozitivnih kretanja Zakona o srednjoškolskom obrazovanju. Tada želimo i na području osposobljavanja mentalno retardiranih da dignemo njihovo obrazovanje na nivo srednjih škola. Takva mišljenja postoje. Zbog toga, a i radi drugih razloga, među kojima je i u Zakonu o srednjoškolskom obrazovanju ušao u Čl. 36. vrlo nezgodno formuliran tekst, koji omogućuje pogrešnu interpretaciju. Greška amo, greška tamo i tako uvijek griješimo. Ne krivim zakone, već mogu iznijeti samo neke primjedbe na postojeće propise. Čudno je da se u jednom članu Zakona o srednjoškolskom obrazovanju govori da onaj koji nije završio osnovnoškolsko obrazovanje može da se osposobljava u okviru usmjerenog, odnosno tog srednjoškolskog obrazovanja. Na taj način da se osposobljava za radna mjesta i za druge potrebe, a kod mentalno retardiranih, odnosno kod svih osoba s psihofizičkim nedostacima da se oni osposobljavaju za zanimanja, a nigdje se ne govori o osposobljavanju za radna mjesta. To su po mom mišljenju nedozvoljive greške. Na taj način je razumljivo, da pojedine škole, takozvane škole učenika u privredi nastoje i dalje razvijati sistem predmetne nastave u okviru bivših škola učenika u privredi. To im nudi postojeća zakonska osnova. Mislim da je nužno potrebno da defektolozi koji su utjecajni kod kreiranja zakonskih propisa ukažu na neke nedostatke, ili pak da daju posebna tumačenja postojećih. U suprotnome mi imamo u praksi vrlo nezgodnih reperkusija.

Prof. Petar Matijašević

Naime, ovakva je stvar; kod interpretacije onoga što je rekla drugarica iz Slovenije. Mislim da je bilo krivo shvaćeno glede one takozvane diskriminacije. Dala se je jedna samokritika naših škola i uslijed toga je došlo do toga kao da je škola došla u jedan diskriminatorni položaj, a ne da smo se mi njima nametnuli. Ja sam barem to tako shvatio. O tome sam raspravljao i s drugim drugovima i žalim da je došlo do tog položaja, da se je tako postavila cijela stvar. Vjerujem da se radi samo o necjelovitom shvaćanju situacije.

Prof. Terezija Dobrenić

Na sve ovo shvaćanje, slobodno ću nadodati svoje shvaćanje. Mislim da smo dobro shvatili kolegicu iz Slovenije, a to je želja da se nađe modus kako bi kadrovi iz Slovenije, a koji su uvijek bili naši odlični studenti i vrlo cijenjeni kod nas, mogli na neki lakši način nastaviti školovanje na drugom stupnju studija. Dalje, da se uvaži da su oni stekli specijalnu spremu prvog stupnja na Pedagoškoj akademiji u Ljubljani, te u tom smislu apelira na nas da razmotrimo taj problem. Profesora Matijaševića sam shvatila, iako nije bio dovoljno jasan u tom smislu, kako mu je žao da se kaže da se baš Slovenija diskriminira, jer je upravo i on defektološki početak imao u Sloveniji. U tome je cijeli nesporazum. Jesam li Vas dobro interpretirala kolege.

* * *

Iza toga su bila data obavještenja o organizaciji daljnjeg rada u sekcijama. Za rad u sekcijama se prijavio 151 učesnik. Od toga u sekciji za rad s mentalno retardiranimima 52 učenika, u sekciji za problematiku socijalne patologije — prijavilo se je 27 učenika. Za rad u logo-sekciji prijavilo se je 22 učesnika. U sekciju za problematiku gluhih i nagluhih, prijavilo se 20 učesnika. Za rad u sekciji za tjelesnu invalidnost, prijavilo se 13 učesnika, a za sekciju sljepoće i slabovidnosti se prijavilo 11 učesnika. U opću sekciju se prijavilo 6 učesnika.

Svaka sekcija ima svog voditelja koji će podastrijeti uvodni referat o osposobljavanju kadrova s njihova užeg područja, a zatim će se preko diskusije prisutnih učesnika rada sekcija formulirati prijedlozi za zaključke ovog savjetovanja sa gledišta pojedinih stručnih defektoloških područja.

Rad sekcijских zasjedanja se odvijao tokom čitavog poslijepodneva prvog dana zasjedanja.

Drugi dan zasjedanja

Drugi dan zasjedanja učesnika savjetovanja se odvijao u plenarnom sastavu i najprije su voditelji sekcijских zasjedanja, ili njihovi zamjenici pročitali prijedloge zaključaka, donesenih na sekcijским zasjedanjima, nakon čega se razvila diskusija.

Sekcija za rad s mentalno nedovoljno razvijenima

1. Učesnici su u diskusiji istakli potrebu što prisnijeg povezivanja i suradnje svake defektološke škole sa specijalnim školama i drugim speci-